PEDAGOGICAL OPPORTUNITIES FOR DEVELOPING STUDENTS' CIVIC RESPONSIBILITY BASED ON NATIONAL VALUES IN LEGAL EDUCATION

Tursunboyeva Xushnozbegim Dilmurod qizi
Law and Character Education Teacher, General Secondary School No. 10,
Yangiyo'l City, Tashkent Region
xushnozbegim200220@gmail.com

Abstract

This thesis theoretically explores the pedagogical opportunities for developing students' civic responsibility based on national values in the process of legal education. The aim of the study is to identify methodological approaches to integrating values such as respect for human dignity, justice, honesty, solidarity, and responsibility toward the community and country into the content of legal education. Civic responsibility is interpreted as a student's awareness of their rights and duties, consideration of the rights of others, evaluation of the consequences of their decisions, and readiness to participate consciously in social life. The thesis proposes an approach based on theoretical analysis, comparison, and pedagogical generalization. It examines the potential of legal case analysis, discussions, role-playing activities, collaborative assignments, and social projects for developing civic responsibility. Alongside explaining the meaning of national values, these activities emphasize their connection with individual rights, equality, and the rule of law. Cooperation among families, schools, and local communities is described as a factor that creates pedagogical conditions for students to apply their legal knowledge in everyday interactions. To assess civic responsibility, the thesis proposes observable indicators such as the ability to suggest well-reasoned solutions to situations, explain opinions with evidence, fulfill agreed responsibilities, and follow the rules of cooperation. It emphasizes that realizing the educational potential

of legal education based on national values depends on teachers' methodological preparedness, fair relationships within the school, and students' active participation. The thesis is theoretical and methodological in nature, and evaluating the effectiveness of the proposed approaches is identified as a task for future empirical research.

Keywords

Legal education, national values, civic responsibility, legal culture, pedagogical opportunities, social participation, case-based assignments, family–school–community cooperation.

HUQUQIY TA'LIMDA MILLIY QADRIYATLAR ASOSIDA O'QUVCHILARNING FUQAROLIK MAS'ULIYATINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

Tursunboyeva Xushnozbegim Dilmurod qizi - Toshkent viloyati Yangiyo'l shahar 10 - umumiy o'rta ta'lim maktabi huquq va tarbiya o'qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu tezisda huquqiy ta'lim jarayonida milliy qadriyatlar asosida o'quvchilarning fuqarolik mas'uliyatini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari nazariy jihatdan yoritiladi. Tadqiqotning maqsadi inson qadriga hurmat, adolat, halollik, hamjihatlik va el-yurt oldidagi mas'uliyat kabi qadriyatlarni huquqiy ta'lim mazmuni bilan uyg'unlashtirishning metodik yo'llarini belgilashdan iborat. Fuqarolik mas'uliyati o'quvchining o'z huquq va majburiyatlarini anglashi, boshqalarning huquqlarini hisobga olishi, qarorlarining oqibatlarini baholashi hamda ijtimoiy hayotda ongli ishtirok etishga tayyorligi sifatida talqin qilinadi. Tezisda nazariy tahlil, qiyoslash va pedagogik umumlashtirishga asoslangan yondashuv taklif etiladi. Huquqiy vaziyatlarni tahlil qilish, munozara, rolli mashg'ulotlar, hamkorlikdagi topshiriqlar va ijtimoiy loyihalarning fuqarolik mas'uliyatini rivojlantirishdagi imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Ushbu faoliyatlarda milliy qadriyatlarning mazmunini tushuntirish bilan birga, ularni

shaxs huquqlari, tenglik va qonuniylik mezonlari bilan bog‘lashga e’tibor qaratiladi. Oila–maktab–mahalla hamkorligi o‘quvchilarning huquqiy bilimlarini kundalik munosabatlarda qo‘llashi uchun pedagogik sharoit yaratadigan omil sifatida tavsiflanadi. Fuqarolik mas’uliyatini baholashda o‘quvchining vaziyatga asosli yechim taklif qilishi, o‘z fikrini dalillar bilan tushuntirishi, kelishilgan vazifalarni bajarishi va hamkorlik qoidalariga rioya qilishi kabi kuzatiladigan ko‘rsatkichlar taklif etiladi. Milliy qadriyatlarga tayangan huquqiy ta’limning tarbiyaviy imkoniyatlarini amalga oshirish o‘qituvchining metodik tayyorgarligi, maktabdagi adolatli munosabatlar va o‘quvchilarning faol ishtirokiga bog‘liq ekani ta’kidlanadi. Tezis nazariy-metodik xarakterga ega bo‘lib, taklif etilgan yondashuvlarning samaradorligini aniqlash keyingi empirik tadqiqotlar vazifasi sifatida belgilanadi.

Kalit so‘zlar: huquqiy ta’lim, milliy qadriyatlar, fuqarolik mas’uliyati, huquqiy madaniyat, pedagogik imkoniyatlar, ijtimoiy ishtirok, vaziyatli topshiriqlar, oila–maktab–mahalla hamkorligi.

Kirish. Huquqiy ta’lim o‘quvchilarning huquq va majburiyatlar haqidagi bilimlarini shakllantirish, ijtimoiy munosabatlarni anglash va kundalik hayotda mas’uliyatli qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishga yo‘naltiriladi. Uning mazmuni huquqiy tushunchalarni o‘rgatish bilan cheklanmaydi: o‘quvchi ushbu bilimlarni turli vaziyatlarda qo‘llash, boshqalarning huquqlarini hisobga olish va o‘z harakatining oqibatlarini baholashni ham o‘rganishi zarur. Shu jihatdan fuqarolik mas’uliyatini rivojlantirish huquqiy ta’limning muhim pedagogik vazifalaridan biridir.

O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni ta’lim-tarbiya jarayonining huquqiy asosini tashkil etadi [1]. Jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirishga oid konsepsiyada esa huquqiy bilimlarni kundalik hayotda qo‘llay olishga e’tibor qaratiladi [2]. Ushbu yo‘nalish huquqiy ta’limda o‘quvchining bilimini amaliy mulohaza va faoliyat bilan bog‘lash zaruratini ko‘rsatadi. Milliy qadriyatlarning

tarbiyaviy imkoniyatlarini mazkur jarayonga kiritish esa huquqiy tushunchalarni o‘quvchiga tanish ijtimoiy tajriba orqali tushuntirishga yordam berishi mumkin.

Inson qadriga hurmat, halollik, adolat, hamjihatlik, o‘zaro yordam va el-yurt oldidagi burch kabi qadriyatlar fuqarolik mas’uliyatining mazmunini ochishda muhim o‘rin tutadi. Ularni ta’lim jarayonida yoritish umumiy ta’riflarni bayon qilish bilan chegaralanmasligi lozim. Masalan, halollik bajarilgan ish haqida haqqoniy ma’lumot berish, mas’uliyat kelishilgan vazifani bajarish, hamjihatlik esa umumiy faoliyatda boshqa ishtirokchilarning imkoniyatlarini hisobga olish orqali tushuntirilishi mumkin. Bunday misollar qadriyatlarning kundalik hayotdagi ifodasini anglashga sharoit yaratadi.

Mavzuning pedagogik muammosi huquqiy bilim bilan mas’uliyatli faoliyat o‘rtasidagi bog‘liqlikni ta’minlashdan iborat. O‘quvchining “huquq”, “burch” yoki “adolat” tushunchalarini to‘g‘ri izohlashi uning nizoli vaziyatda asosli qaror qabul qilishini avtomatik ravishda anglatmaydi. Buning uchun muammoni aniqlash, tomonlarning huquq va majburiyatlarini farqlash, yechimlarni taqqoslash hamda tanlovni dalillar bilan tushuntirishga yo‘naltirilgan topshiriqlar zarur. Shu sababli milliy qadriyatlarni huquqiy ta’limga uyg‘unlashtirishning mazmuniy va metodik yo‘llarini belgilash dolzarbdir.

Ushbu yondashuvda milliy qadriyatlar va huquqiy me’yorlar o‘rtasidagi farq saqlanishi kerak. Axloqiy tavsiya har doim huquqiy majburiyat hisoblanmaydi, urf-odat yoki jamoa fikri esa shaxs huquqlarini cheklash uchun asos bo‘la olmaydi. Fuqarolik mas’uliyati faqat itoatkorlik orqali emas, o‘z fikrini odob bilan bildirish, boshqalarning nuqtayi nazarini tinglash va qarorini asoslash orqali ham namoyon bo‘ladi. Demak, ta’lim jarayoni o‘quvchining ongli ishtirokini qo‘llab-quvvatlashi lozim.

Tezisning maqsadi huquqiy ta’limda milliy qadriyatlar asosida o‘quvchilarning fuqarolik mas’uliyatini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlarini nazariy jihatdan yoritishdan iborat. Ushbu maqsad doirasida milliy qadriyatlar va fuqarolik

mas’uliyatining mazmuniy aloqalarini aniqlash, vaziyatli topshiriqlar, munozara va hamkorlikdagi faoliyatning imkoniyatlarini tavsiflash hamda baholash mezonlarini belgilash vazifalari qo‘yiladi. Ish nazariy-metodik xarakterga ega bo‘lib, taklif etiladigan yondashuvlarning amaliy samaradorligi keyingi tajriba-sinov tadqiqotlarida tekshirilishi zarur.

Asosiy qism

Huquqiy ta’limda milliy qadriyatlar asosida o‘quvchilarning fuqarolik mas’uliyatini rivojlantirish huquqiy bilim, axloqiy mulohaza va amaliy faoliyatning uyg‘unligini talab etadi. O‘quvchi o‘z huquq va majburiyatlarini bilishi bilan birga, boshqalarning manfaatlarini hisobga olishi, qarorining oqibatlarini tushuntirishi hamda kelishilgan vazifalarni bajarishi zarur. Milliy qadriyatlar ushbu ko‘nikmalarni o‘quvchiga tanish hayotiy misollar orqali yoritish uchun mazmuniy asos bo‘lib xizmat qilishi mumkin.

Fuqarolik mas’uliyatining pedagogik mazmuni

Fuqarolik mas’uliyati shaxsning jamiyatdagi o‘rnini anglashi, huquq va majburiyatlariga ongli munosabatda bo‘lishi hamda umumiy manfaatga daxldor faoliyatda asosli ishtirok etishini qamrab oladi. Maktab sharoitida bu sifat o‘quvchining sinf qoidalarini tushunishi, umumiy mulkni asrashi, hamkorlikdagi vazifalarni bajarishi va nizoli vaziyatlarni muhokama qilishida namoyon bo‘lishi mumkin. Biroq mas’uliyatni faqat tartibga bo‘ysunish bilan tenglashtirish yetarli emas. O‘quvchining qoida mazmunini tushunishi, uning adolatliligini muhokama qilishi va taklifini odob bilan bildirishi ham muhimdir.

Fuqarolik mas’uliyatini rivojlantirishda bilish, qadriyatga munosabat va amaliy ishtirok yo‘nalishlarini o‘zaro bog‘lash taklif etiladi. Bilish yo‘nalishida o‘quvchi huquqiy tushunchalarni o‘zlashtiradi. Qadriyatga munosabat yo‘nalishida adolat, halollik va hurmatning muayyan vaziyatdagi mazmunini izohlaydi. Amaliy ishtirok

yo‘nalishida esa o‘rganganlarini qaror qabul qilish va hamkorlikdagi faoliyatda qo‘llaydi. Har bir mashg‘ulotda ushbu yo‘nalishlarga mos o‘quv natijalarini belgilash ta’limning izchilligini ta’minlashga yordam beradi.

Milliy qadriyatlar va huquqiy tushunchalarning aloqasi

Milliy qadriyatlar orasidagi oilaga ehtirom, o‘zaro yordam, halollik, hamjihatlik va el-yurt oldidagi burch tushunchalari huquqiy ta’limda mas’uliyatli munosabatlarni muhokama qilish imkonini beradi. Ularning mazmunini kundalik vaziyatlar bilan bog‘lash o‘quvchiga qadriyatning amaliy ifodasini tushuntiradi. Masalan, halollik bajarilgan ish haqida haqqoniy ma’lumot berish, hamjihatlik umumiy vazifada boshqalarning imkoniyatlarini hisobga olish, mas’uliyat esa o‘z zimmasiga olgan vazifani bajarish orqali yoritiladi.

Abdulla Avloniyning *“Turkiy guliston yoxud axloq”* asaridagi tarbiya va axloqqa oid mulohazalar ushbu tushunchalarni tarixiy-pedagogik nuqtayi nazardan muhokama qilish uchun manba sifatida qo‘llanishi mumkin [4]. Asardagi fikrlarni ta’limga kiritishda ularning tarixiy konteksti tushuntirilishi va zamonaviy vaziyatlarga tatbiqi alohida tahlil qilinishi lozim. Tarixiy matn huquqiy me’yorning o‘rnini egallamaydi.

Milliy qadriyatlar va huquqiy talablar o‘rtasidagi farqni saqlash muhimdir. Axloqiy jihatdan ma’qullanadigan har bir harakat huquqiy majburiyat hisoblanmaydi. Shuningdek, urf-odat yoki jamoa fikri shaxs huquqlarini cheklashga asos bo‘la olmaydi. Kattalarga hurmat o‘quvchining savol berishi va fikr bildirishini cheklash sifatida emas, muloqotdagi odob va o‘zaro ehtirom orqali tushuntirilishi kerak.

Vaziyatli topshiriqlarning pedagogik imkoniyatlari

Vaziyatli topshiriqlar huquqiy bilimni amaliy mulohaza bilan bog‘lashga yo‘naltiriladi. Topshiriqda muammo, ishtirokchilar, mavjud tanlovlar va ehtimoliy oqibatlar aniq ifodalanadi. O‘quvchidan vaziyatdagi huquq va majburiyatlarni aniqlash, yechimlarni taqqoslash hamda tanlovini asoslash talab qilinadi. Bunda javobning bahosi

faqat yakuniy qarorga emas, unga olib kelgan mulohazaning asoslanganligiga ham bog‘lanadi.

Masalan, guruh loyihasida bir o‘quvchi ko‘proq ish bajargani, lekin barcha ishtirokchilarga bir xil baho berilishi haqidagi shartli vaziyat muhokama qilinishi mumkin. O‘quvchilar vazifalar qanday taqsimlangani, yordamga ehtiyoj bo‘lganmi va baholash mezonlari oldindan tushuntirilganmi, degan savollarni ko‘rib chiqadi. Shu orqali adolatni faqat natijalarni tenglashtirish bilan cheklamasdan, mehnat, imkoniyat va kelishuvlarni hisobga olish zarurati ochiladi.

Yana bir topshiriqda maktab kutubxonasidan olingan kitobning shikastlanishi bilan bog‘liq vaziyat berilishi mumkin. O‘quvchilar hodisa haqida xabar berish, sababni aniqlash va zararni bartaraf etish variantlarini muhokama qiladi. Ushbu misol halollik, umumiy mulkka munosabat va javobgarlik tushunchalarini bog‘lashga xizmat qiladi. Bunday vaziyatlar metodik misollar bo‘lib, o‘tkazilgan tajriba natijalari sifatida talqin qilinmaydi.

Munozara va rolli mashg‘ulotlar

Munozara o‘quvchilarga turli fikrlarni tinglash, dalillarni taqqoslash va o‘z nuqtayi nazarini aniqlashtirish imkonini beradi. Mashg‘ulot boshida shaxsga emas, fikrga munosabat bildirish, suhbatdoshni tinglash va dalilsiz ayblovlardan saqlanish qoidalari kelishiladi. O‘qituvchi muhokamada faol gapirayotgan o‘quvchilar bilan birga, fikrini yozma yoki boshqa qulay shaklda ifodalashni afzal ko‘radigan o‘quvchilarning ham ishtirokini ta’minlaydi.

Rolli mashg‘ulotlar bir vaziyatni turli tomonlar nuqtayi nazaridan ko‘rib chiqish uchun qo‘llanadi. Masalan, sinf qoidalarini ishlab chiqishda o‘quvchi, o‘qituvchi va sinf vakili rollari beriladi. Ishtirokchilar o‘z ehtiyojlarini tushuntiradi, takliflarni muhokama qiladi va kelishilgan qoida loyihasini tayyorlaydi. Mashg‘ulot yakunida qaysi

manfaatlar hisobga olingani, qanday kelishmovchiliklar yuzaga kelgani va qarorning asoslari tahlil qilinadi.

Hamkorlikdagi faoliyat va kichik loyihalar

Hamkorlikdagi topshiriqlarda mas’uliyat aniq vazifa orqali ifodalanadi. Vazifaning maqsadi, bajarish muddati va natijani baholash mezonlari oldindan tushuntiriladi. Guruh a’zolarining imkoniyatlari hisobga olinib, har bir o‘quvchiga mazmunli ishtirok etish sharoiti yaratiladi. Umumiy natija bilan birga, individual hissa va hamkorlik jarayoni ham ko‘rib chiqiladi.

Kichik loyihalar maktab muhitidagi muammoni aniqlash va unga yechim taklif etishga qaratilishi mumkin. Kutubxona kitoblarini asrash, sinfda o‘zaro yordamni tashkil etish yoki umumiy foydalanish joylari uchun tushunarli qoidalar ishlab chiqish shunday faoliyatga misol bo‘ladi. O‘quvchilar muammoni tavsiflaydi, zarur ma’lumotlarni yig‘adi, bajariladigan ishlarni kelishadi va natijani taqdim etadi. Loyihaning ta’limiy qiymati uning ko‘lami bilan emas, o‘quvchilarning qaror qabul qilish va vazifani bajarishdagi ishtiroki bilan baholanadi.

Oila–maktab–mahalla hamkorligi

Oila va mahalla bilan hamkorlik huquqiy ta’lim mazmunini kundalik munosabatlar bilan bog‘lash imkoniyatini kengaytirishi mumkin. Oila doirasida kelishilgan vazifalar, o‘zaro hurmat va yordamga oid misollar muhokama qilinadi. Mahalla bilan hamkorlik esa yoshga mos, xavfsiz va ixtiyoriy tashabbuslar orqali tashkil etiladi. Maktab faoliyatning o‘quv maqsadini belgilaydi va uning pedagogik mazmunini nazorat qiladi.

Oilalarning vaqt va ishtirok imkoniyatidagi farqlar hisobga olinishi zarur. Tashqi tadbirda qatnasha olmaydigan o‘quvchiga maktab sharoitida bajariladigan muqobil topshiriq berilishi mumkin. Ota-onaning faolligi o‘quvchining bahosini belgilamasligi, hamkorlik esa oilaviy qarashlar yoki shaxsiy ma’lumotlarni tekshirish vositasiga aylanmasligi kerak.

Baholash, qayta aloqa va refleksiya

Fuqarolik mas’uliyatini baholashda o‘quvchining shaxsiga umumiy axloqiy tavsif berishdan ko‘ra, kuzatiladigan harakatlarga tayanish taklif etiladi. Huquq va majburiyatlarni farqlash, qarorni asoslash, boshqalarning manfaatlarini hisobga olish, kelishilgan vazifani bajarish va muloqot qoidalariga rioya qilish asosiy ko‘rsatkichlar sifatida olinadi. Yozma javoblar, vaziyat tahlili va pedagogik kuzatuv natijalari birgalikda ko‘rib chiqiladi.

Refleksiya o‘quvchining o‘z qarorini tushuntirishi va qayta ko‘rib chiqishiga xizmat qiladi. “Qarorim nimaga asoslandi?”, “U boshqalarga qanday ta’sir qiladi?”, “Qaysi jihatini o‘zgartirishim mumkin?” kabi savollar berilishi mumkin. O‘qituvchining fikr-mulohazasi javobdagi asosli jihatni, aniqlashtirilishi kerak bo‘lgan masalani va keyingi harakatni ko‘rsatadi.

Mazkur yondashuvlarni amalga oshirish o‘qituvchining metodik tayyorgarligi va maktabdagi kundalik munosabatlarga bog‘liq. Darsda muhokama qilingan adolat, hurmat va mas’uliyat baholash hamda sinf qoidalarida ham izchil namoyon bo‘lishi lozim. Taklif etilgan metodlarning samaradorligi ushbu tezisda empirik jihatdan tasdiqlanmagan; ularni amaliy sinovdan o‘tkazish va o‘quv natijalaridagi o‘zgarishlarni tekshirish keyingi tadqiqot vazifasi hisoblanadi.

Xulosa. Huquqiy ta’limda milliy qadriyatlar asosida o‘quvchilarning fuqarolik mas’uliyatini rivojlantirish huquqiy bilimlarni hayotiy vaziyatlar va amaliy faoliyat bilan uyg‘unlashtirishni talab etadi. Inson qadriga hurmat, adolat, halollik, hamjihatlik va el-yurt oldidagi burch kabi qadriyatlar o‘quvchilarga o‘z harakatining ijtimoiy mazmunini tushunishda yordam beradigan tarbiyaviy manba sifatida qo‘llanishi mumkin. Bunda fuqarolik mas’uliyati huquq va majburiyatlarni anglash, boshqalarning huquqlarini hisobga olish, qaror oqibatlarini baholash hamda umumiy faoliyatda ongli ishtirok etish orqali ifodalanadi.

Tezisda huquqiy bilim, qadriyatlarni anglash va mas’uliyatli faoliyatni o‘zaro bog‘lash asosiy pedagogik yo‘nalish sifatida taklif etildi. Milliy qadriyatlarni huquqiy mazmun bilan uyg‘unlashtirishda axloqiy tavsiya va huquqiy majburiyat o‘rtasidagi farqni saqlash zarur. Urf-odat yoki jamoa fikri shaxs huquqlarini cheklashga asos bo‘lmasligi, hurmat va hamjihatlik esa o‘quvchining fikr bildirish hamda asosli e’tiroz qilish imkoniyatini qo‘llab-quvvatlashi kerak.

Vaziyatli topshiriqlar, munozaralar, rolli mashg‘ulotlar va hamkorlikdagi loyihalar o‘quvchilarga huquqiy tushunchalarni qo‘llashni mashq qilish imkonini beradi. Ushbu usullarda muammoni aniqlash, turli tomonlarning manfaatlarini ko‘rib chiqish, muqobil yechimlarni taqqoslash va qarorni dalillar bilan asoslashga e’tibor qaratiladi. Topshiriqlarning o‘quvchilar yoshi va tayyorgarligiga mosligi, faoliyat maqsadining tushunarliligi hamda har bir ishtirokchiga munosib vazifa berilishi ularni qo‘llashning muhim shartlaridir.

Oila–maktab–mahalla hamkorligi huquqiy bilimlarni kundalik munosabatlar bilan bog‘lash imkoniyatini kengaytirishi mumkin. Biroq hamkorlikdagi tadbirlarning soni fuqarolik mas’uliyati rivojlanganini tasdiqlovchi ko‘rsatkich sifatida olinmasligi lozim. Faoliyatning ta’limiy qiymati o‘quvchining vazifani anglab bajarishi, qarorlarni muhokama qilishi va o‘z hissasini tahlil qilishi orqali baholanadi. Ishtirok ixtiyoriy, xavfsiz va barcha o‘quvchilar uchun imkon qadar teng sharoitda tashkil etilishi zarur.

Baholashda o‘quvchining shaxsiga umumiy axloqiy baho berish o‘rniga, uning kuzatiladigan faoliyatiga tayanish taklif etiladi. Huquq va majburiyatlarni farqlash, yechimni asoslash, hamkorlik qoidalariga rioya qilish, kelishilgan vazifani bajarish va o‘z qarorini qayta ko‘rib chiqish asosiy mezonlar sifatida belgilandi. Turli topshiriqlar, pedagogik kuzatuv va refleksiv yozuvlarni birgalikda tahlil qilish o‘quvchining qaysi ko‘nikmalarini rivojlantirish zarurligini aniqlashga xizmat qiladi.

Taklif etilgan yondashuvlarning amaliy samaradorligi ushbu tezis doirasida empirik jihatdan tekshirilmagan. Shu sababli keyingi tadqiqotlarda topshiriqlar va baholash mezonlarini sinovdan o‘tkazish, boshlang‘ich hamda yakuniy natijalarni taqqoslash, o‘qituvchi faoliyati va maktab muhitining ta’sirini hisobga olish zarur. Bunday tekshiruvlar milliy qadriyatlarga tayangan huquqiy ta’limning fuqarolik mas’uliyatini rivojlantirishdagi imkoniyatlari va qo‘llanish chegaralarini aniqroq belgilashga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. 2020-yil 23-sentabr, O‘RQ-637-son. Lex.uz. www.lex.uz

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish tizimini tubdan takomillashtirish to‘g‘risida”gi Farmoni. 2019-yil 9-yanvar, PF-5618-son. Lex.uz. www.lex.uz

3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Uzluksiz ma’naviy tarbiya konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori. 2019-yil 31-dekabr, 1059-son. Lex.uz. www.lex.uz

4. Avloniy, A. *Turkiy guliston yoxud axloq*. Elektron matn. Asar matni. ipkmvd.uz

5. UNESCO. *Global Citizenship Education: Topics and Learning Objectives*. Paris: UNESCO, 2015. Nashr matni. www.unesco.org

6. Council of Europe. *Reference Framework of Competences for Democratic Culture. Volume 1: Context, Concepts and Model*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2018. Nashr matni. rm.coe.int